

Van	College van burgemeester en wethouders	Datum	26 november 2019
Aan	Gemeenteraad		
Portefeuille- houder(s)	Van Eijk Tigelaar Koşer Kaya		

Titel

Monitor Sociaal Domein 2019

Kennisnemen van

De uitkomsten van de Monitor Sociaal Domein 2019.

Aanleiding

Het sociaal domein is volop in beweging. Op basis van het meerjarig beleidskader en het uitvoeringsprogramma geven wij richting aan de transformatie van het sociaal domein. De effecten hiervan volgen we sinds 2015 met de Amersfoortse monitor sociaal domein. Wij brengen jaarlijks in beeld welke resultaten er zijn geboekt en of er al dan niet moet worden bijgestuurd. Zoals gebruikelijk betrekken we daarbij ook landelijke ontwikkelingen en resultaten uit landelijk onderzoek. De reikwijdte van de Amersfoortse monitor is het sociaal domein, wat betrekking heeft op beleid en uitvoering van werk en inkomen, ondersteuning en zorg en jeugd en onderwijs.

De monitor sociaal domein 2019 is de vierde monitor met als verdiepend thema Werk en Inkomen. Er is, op verzoek van de Raad, aanvullend aandacht voor huishoudelijke hulp en sport en bewegen. Met deze Raadsinformatiebrief informeren wij u over hoe wij tegen de resultaten aankijken en hoe wij hiermee om willen gaan.

Kernboodschap

De bevindingen uit de Monitor Sociaal Domein laten zich niet eenvoudig in enkele zinnen samenvatten. We zien nog steeds dat we op de goede weg zijn als het gaat om de transformatie van ondersteuning en zorg, die aansluit bij onze doelstellingen. De transformatie is gericht op het meer integraal ondersteunen van de meest kwetsbare inwoners, zoveel mogelijk in hun eigen leefomgeving. Tegelijkertijd zien we dat de vraag naar zorg nog steeds toeneemt, al is de groei wel minder dan in de vorige jaren. Er zijn wachttijden voor bepaalde vormen van zorg en de uitstroom van jongeren en volwassenen uit een intramurale setting wordt belemmerd door de krapte op de woningmarkt. Het blijft een uitdaging om inwoners passende ondersteuning te bieden, die duurzaam betaalbaar is.

TOELICHTING

De transformatie is in volle gang

In lijn met onze transformatiedoelen is het sociaal domein nog altijd in beweging. Onze boodschap is vergelijkbaar met die van vorig jaar, en dat is logisch aangezien grote maatschappelijke veranderingen als deze geleidelijk gaan. De resultaten laten zien dat we goed op weg zijn. Op basis van de Gemeentelijke Monitor Sociaal Domein kunnen we vaststellen dat we vergeleken met andere (grote) gemeenten op veel punten positief scoren. Er zijn echter wel verschillen tussen groepen mensen in de stad, zeker op het gebied van bestaanszekerheid, gezondheid en mee kunnen doen in de samenleving. Problemen op deze gebieden komen vaak in combinatie met elkaar voor. Verschillen in

kwaliteit van leven blijken dus ook in Amersfoort hardnekkig. Deze verschillen zien we terug in de wijken. Dit komt onder andere door de grote verschillen tussen wijken qua bevolkingsopbouw en sociaal-economische status (zoals opleidingsniveau en inkomen). Wij blijven derhalve in het sociaal domein inzetten op het integraal ondersteunen van de meest kwetsbare inwoners, die minder steun en sociale contacten hebben, vaker onvoldoende regie ervaren en ook veel vaker problematische schulden hebben. Dit doen we onder meer door het verbeteren van de samenwerking tussen partijen in het sociaal domein. Intensievere, wijkgerichte samenwerking tussen professionals met verschillende expertises zorgt ervoor dat inwoners sneller de meest passende ondersteuning ontvangen. Hierbij vinden wij het belangrijk dat professionals naast inwoners staan, in een gelijkwaardige verhouding. De samenwerking over domeinen heen (inclusief wonen en veiligheid) en het mogelijk maken van onorthodoxe oplossingen moeten helpen om gezinnen met complexe problemen meer perspectief te bieden.

Nog altijd toenemende vraag

Net als voorgaande jaren neemt de vraag naar specialistische ondersteuning en zorg nog altijd toe, en daarmee de kosten. Het goede nieuws is dat uit de meest recente cijfers blijkt dat de groei in 2019 t.o.v. 2018 afneemt. Er zijn echter wel verschillen voor de diverse vormen van ondersteuning: het aantal cliënten dat ambulante begeleiding ontvangt blijft nagenoeg gelijk, bij huishoudelijke hulp en ambulante behandeling jeugd zien we dit jaar forse stijgingen. Op de eerste gaan wij verderop in deze brief in. Voor wat betreft ambulante behandeling aan jeugdigen zijn wij naar aanleiding van de nieuwste cijfers gestart met verdiepende analyses. We willen meer inzicht in de verwijzingen door huisartsen en jeugdartsen, in verschillen in wijken, in de aanbieders die de grootste groei voor hun rekening nemen en in de achtergronden van vragen. Hierover zijn wij in gesprek met verwijzers en aanbieders om het genoemde te duiden en mogelijke (aanvullende) maatregelen te kunnen treffen.

Knelpunten bij de voortgang van de transformatie

In de monitor worden diverse knelpunten genoemd die de voortgang van de transformatie belemmeren.

Niet kunnen terugvallen op eigen netwerk

Het eerste is het feit dat mensen die matig tot ernstig eenzaam zijn minder mogelijkheden hebben om terug te vallen op een sociaal vangnet en nauwelijks een beroep kunnen doen op hun eigen netwerk. Hierdoor komen problemen te laat in beeld en heeft preventie minder kans van slagen. Als het gaat om armoede, weten veel mensen de weg naar ondersteuning niet of onvoldoende te vinden. Versterking van de sociale basisinfrastructuur, o.a. door betere informatievoorziening en samenwerking tussen professionals en informele netwerken, blijft een belangrijke opgave waaraan wij werken.

Onvoldoende betaalbare woonruimte

Een betaalbare woning is cruciaal voor bestaanszekerheid. (Te) hoge woonlasten kunnen steeds vaker een veroorzaker van armoede worden. Dat geldt niet alleen voor mensen met een inkomen net boven bijstandsniveau, maar in toenemende mate voor mensen met een modaal inkomen. Doordat zij niet in aanmerking komen voor bepaalde regelingen, lopen zij bij hoge woonlasten groter risico op bestaansonzekerheid. Steeds meer mensen ontvangen (intensieve) ondersteuning thuis. Uitstroom uit woonvoorzieningen en maatschappelijke opvang stukt door een tekort aan goedkope huurwoningen. Er is behoefte aan (geclusterde) woonvormen, die betaalbaar zijn en waar zorg op maat (efficiënt) geboden kan worden. Wij ondertekenden met zorgaanbieders en woningcorporaties een statement 'wonen en zorg' waarmee wij de noodzaak tot een gezamenlijke inzet onderstreepten. De krapte op de woningmarkt maken het (snel) realiseren van oplossingen echter niet eenvoudig. Met het aanpassen van de urgentieregeling is een eerste stap gezet om mensen met een zorgvraag sneller aan

huisvesting te helpen. Verder werken wij met zorgaanbieders en woningcorporaties nieuwe woon-zorgconcepten uit en zijn we op zoek naar geschikt vrijkomend vastgoed hiervoor. Door de krapte op de woningmarkt verwachten wij dat dit probleem de komende jaren nog niet is opgelost.

Wachttijden en ontwikkeling intensieve jeugdhulp

Voor intensievere vormen van jeugdhulp en voor ondersteuning met noodzakelijk verblijf zijn er wachttijden. De doorstroombmogelijkheden vanuit verblijf zijn beperkt en met name ondersteuning thuis aan kwetsbare kinderen en gezinnen met complexe problematiek vraagt veel aandacht in de doorontwikkeling van het aanbod.

Ontwikkeling intensieve jeugdhulp

Samenhangende ondersteuning en zorg aan de meest kwetsbare gezinnen is de opdracht van zeven Breed Spectrum aanbieders in de regio (zie [Raadsinformatiebrief 2019-097](#)). In opdracht van de zeven gemeenten in de regio Amersfoort werken zij aan de transformatie van intensieve jeugdhulp, in samenwerking met o.a. wijkteams, huisartsen, onderwijs en Samen Veilig Midden Nederland. Wij hebben met deze aanbieders meerjarige afspraken gemaakt, zodat zij de tijd en ruimte hebben de benodigde transformatie uit te voeren en om toe te kunnen groeien naar een sterk collectief.

Het beroep op specialistische jeugdhulp is echter nog niet verminderd. Hierdoor lopen de wachttijden voor bepaalde zorgvormen op. De discussie over hoe daarmee om te gaan vertraagt de voortgang van de inhoudelijke transformatie en de samenwerking rondom betere en snellere jeugdhulp.

Zoals u in genoemde Raadsinformatiebrief kunt lezen werken gemeenten en zorgaanbieders aan een aanpak om de jeugdhulp met elkaar te verbeteren en betaalbaar te houden en wachttijden te beperken. Recente berichtgevingen in de media over de problemen bij de jeugdhulp, onderstrepen het belang om met de aanbieders tot goede oplossingen te komen. Er is ondersteuning beschikbaar om de veranderingen door te voeren en te komen tot uitvoering van een goed transformatieplan. Hiermee moeten ook de wachttijden tot een aanvaardbaar niveau worden teruggebracht.

Verdieping Werk en Inkomen

Dit jaar zoomt de monitor Sociaal Domein nader in op het gebruik van ondersteuning en voorzieningen op het gebied van werk en inkomen en op de ervaringen van cliënten die er gebruik van maken. Er is kwalitatief onderzoek uitgevoerd onder cliënten en daarnaast zijn verdiepende analyses uitgevoerd op het gebied van langdurig gebruik van de bijstand. Uit kwalitatief casusonderzoek (onder mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en een re-integratietraject) blijkt dat klanten vaak (erg) tevreden zijn over de houding van hun trajectbegeleider. Cliënten benadrukken hoe deze houding helpt bij het behalen van het doel in hun traject. Een persoonlijke klik met een trajectbegeleider is hierbij een belangrijke voorwaarde. Wij willen dit behouden en waar mogelijk versterken, o.a. door nadrukkelijker de relatie met de cliënt in het traject te evalueren, bijvoorbeeld via de 'Werkalliantie'. Dit is een instrument dat trajectbegeleiders helpt om de kwaliteit van het contact met hun cliënt verder te verbeteren.

Naast houding vinden cliënten maatwerk (erg) belangrijk, dit bepaalt in grote mate of ze de ondersteuning als passend ervaren. Hierbij is het in een re-integratietraject regelmatig zoeken naar wat haalbaar is voor de cliënt. Er lijkt winst te behalen door te (blijven) bespreken in hoeverre de ingezette instrumenten en ondersteuning passen en te motiveren waarom de trajectbegeleider ergens voor kiest. Belangrijk is dat verwachtingen en ervaringen van zowel cliënt als trajectbegeleider over en weer duidelijk zijn. Hieraan zal meer aandacht worden gegeven in de werkwijze van zowel de gemeente als de NVA. Bij de start, maar ook gedurende het traject zullen we uitgebreider stil staan bij wat cliënten van een traject en trajectbegeleider verwachten, maar ook wat de trajectbegeleider van de cliënt verwacht. Dit verwachtingenmanagement is ook aan de orde bij de inzet van instrumenten of trainingen.

Langdurige bijstandsgebruik

Het aantal Amersfoorters dat bijstand ontvangt stabiliseert. Het percentage mensen in de bijstand ligt rond de 4%. Dit aandeel ligt lager dan het landelijk gemiddelde en in andere grote gemeenten.

Ruim 40% van deze mensen ontvangt langer dan vijf jaar aaneengesloten bijstand. Al deze mensen hebben wij in beeld. Voor wie (parttime) werk (nog) niet haalbaar is, krijgt begeleiding met als doel de afstand tot de arbeidsmarkt te verkleinen, bijvoorbeeld via vrijwilligerswerk. Mensen die langdurig in de bijstand zitten hebben veelal hun maximaal haalbare participatie bereikt. Participatie - in welke vorm dan ook - is een belangrijk doel, het vergroot het sociale netwerk (en verkleint dus de kans op sociaal isolement) en vormt een eerste stap op weg naar betaald werk. Een kwart van de mensen die langdurig bijstand ontvangen heeft een re-integratietraject. Bij de mensen die minder dan vijf jaar een uitkering ontvangen, is dit ongeveer de helft. Klantmanagers monitoren of een re-integratietraject (weer) haalbaar is.

Armoedebestrijding

Inwoners die een uitkering ontvangen weten de gemeente goed te vinden als zij in (grotere) financiële problemen komen. Door goede samenwerking tussen de wijkteams en de afdeling Werk, Inkomen en Zorg van de gemeente is de afgelopen jaren ook het aantal verstrekkingen uit het maatwerkvangnet toegenomen. Inwoners met een laag inkomen uit werk of mensen die door bijzondere gebeurtenissen in geldproblemen komen, weten ons echter niet goed (genoeg) te vinden en wij bereiken hen ook niet goed. Zij zien zichzelf niet als doelgroep of willen zich niet zo zien. Met het oog op preventie van verdere problemen is dit een nadeel. Uit onderzoek blijkt dat mensen met geldzorgen stress ervaren. Hierdoor kunnen zij in een negatieve spiraal terecht komen.

We werken via drie sporen aan het vergroten van het bereik van inwoners: 1) gerichte communicatie-acties (we starten binnenkort met de campagne Geldcheck033), 2) drempels verlagen in dienstverlening (bijv. door het digitaal platform www.geldcheck033.nl, waar inwoners snel kunnen checken of ze voor regelingen in aanmerking komen) en 3) kennis in de praktijk brengen (zoals het inzetten van trainingen 'stress-sensitieve' dienstverlening).

Huishoudelijke hulp

Op basis van beschikbare cijfers uit de cliëntervaringsonderzoeken Wmo is voor deze monitor een nadere analyse gedaan op hoe cliënten de huishoudelijke hulp ervaren. Inwoners met uitsluitend huishoudelijke hulp blijken meer tevreden over de kwaliteit van hun ondersteuning en over het effect op hun zelfredzaamheid dan andere Wmo-cliënten. Een ruime meerderheid van de cliënten met uitsluitend huishoudelijke hulp is positief over de kwaliteit en passendheid van de ondersteuning. Deze analyse sluit aan bij onze ervaring dat we de hulp bij het huishouden goed op orde hebben. Op basis hiervan verlengden wij de overeenkomsten voor de hulp bij het huishouden. Wij informeerden uw raad hierover met [collegebericht 2019-100](#).

Wij zien de vraag naar huishoudelijke hulp in 2019 toenemen. Het is aannemelijk dat de stijging van dit jaar het gevolg is van de door het Rijk ingevoerde abonnementstarief voor de eigen bijdrage, waardoor de maximale eigen bijdrage voor inwoners met hogere inkomens aanzienlijk verlaagd is. Wij volgen deze ontwikkeling op de voet.

Financiën

In de tweede helft van 2018 hebben wij een pakket aan maatregelen gepresenteerd, met als doel de kosten beheersbaar te houden, mét behoud van toegang tot en kwaliteit van zorg en ondersteuning. De maatregelen maken onderdeel uit van de in gang gezette transformatie. Zij worden met verhoogde inzet en prioriteit uitgevoerd, om daarmee de inhoudelijke doelen én besparingen van de transformatie sneller te kunnen realiseren.

De meest recente cijfers over het gebruik van ondersteuning en zorg laten zien dat we er rekening mee moeten houden dat de groeiende zorgvraag in 2019 hoger wordt dan de volumegroei van 3,5% waarmee rekening is gehouden bij het bepalen van het benodigde bedrag aan besparing door maatregelen. Dat betekent dat de druk op de maatregelen toeneemt. Wij zullen aanvullende maatregelen formuleren en indien deze niet voldoende besparingen opleveren, zullen wij met uw raad het gesprek voeren over passende ondersteuning in relatie tot de beschikbare budgetten en het gewenste niveau van toegang tot en kwaliteit van ondersteuning en zorg.

In de monitor zijn geen financiële gegevens opgenomen. De financiële verantwoording van het sociaal domein is onderdeel van de gemeentelijke jaarstukken.

Risicoparagraaf

De effecten van de veranderingen in het sociaal domein worden beïnvloed door tal van externe ontwikkelingen, waarop ons beleid meer of minder invloed heeft. Een aantal daarvan komt in de monitor op diverse plekken aan de orde. Het betreft o.a.:

- maatschappelijke ontwikkelingen, zoals de verwachtingen of wensen van hulpvragers, toenemende ongelijkheid tussen groepen inwoners, technologische ontwikkelingen of demografische invloeden;
- grote druk op de woningmarkt;
- beleid van de rijksoverheid.

De ontwikkeling van de zorgkosten volgen wij nauwkeurig. Wij hebben met uw raad afgesproken dat wij met ingang van 2020 driemaal per jaar de effecten van de maatregelen en de ontwikkeling van de zorgkosten met u bespreken.

Consequenties

Sinds de decentralisaties in 2015 volgen we de effecten van de veranderingen in het sociaal domein in de Amersfoortse monitor sociaal domein, om op basis hiervan bij te kunnen sturen. In deze Raadsinformatiebrief hebben wij de belangrijkste punten benoemd die om bijsturing of extra aandacht vragen. Zij geven geen aanleiding voor koerswijzigingen, wel wijzen zij op de noodzaak om nog intensiever in te zetten op de maatregelen om de transformatie van ondersteuning en zorg te versnellen.

De monitor bevat veel informatie op hoofdlijnen en door de ontwikkelingen af te zetten tegen landelijke ontwikkelingen en de vergelijking met andere 100.000+ gemeenten kunnen we ons beleid spiegelen en de beweging in het sociaal domein in breder perspectief plaatsen.

Deze monitor toont in grote lijnen hetzelfde beeld als de monitor over 2018. Ook komen grotendeels dezelfde aandachtspunten naar voren. Zoals eerder gezegd: dit is logisch, grote veranderingen gaan geleidelijk. Of meer onderzoekstechnisch: onderzoeken die elkaar snel opvolgen laten meestal geen statistisch significante verschillen zien. Daarnaast staat er op de Gemeentelijke Monitor Sociaal Domein op www.waarstaatjegemeente.nl veel informatie over de effecten van de decentralisaties. Dit roept de vraag op of een jaarlijkse Amersfoortse monitor op hoofdlijnen wenselijk blijft.

Wij gaan daarom graag met uw raad in gesprek over de frequentie van de Amersfoortse monitor in relatie tot andere wijzen van verantwoorden en vertellen over de voortgang van de veranderingen.

Communicatieboodschap

Gemeente Amersfoort volgt de effecten van de veranderingen in het sociaal domein via de Monitor Sociaal Domein. Dit is de vierde monitor sinds de decentralisaties per 2015. Naast de gebruikelijke analyses besteedt deze monitor speciaal aandacht aan de ontwikkelingen op het gebied van werk en inkomen.

Vergeleken met andere grote gemeenten gaat het over het algemeen goed in Amersfoort. Tegelijkertijd zien we wel verschillen tussen groepen inwoners in onze stad. Vooral in wijken, waar in verhouding meer laagopgeleiden wonen en meer mensen met een laag inkomen zien wij een grotere vraag naar ondersteuning. Door meer wijkgericht te werken

en vragen van inwoners meer integraal op te pakken wil het college ervoor zorgen sneller passende ondersteuning te bieden.

Omdat de vraag naar ondersteuning en zorg nog steeds toeneemt, en daarmee de kosten, werken wij samen met partners in de stad en in de regio aan maatregelen die mét behoud van toegang en kwaliteit, ondersteuning en zorg vernieuwen en kosten kunnen besparen.

Communicatie: samenwerking en starten voor de start

In het sociaal domein werken wij met een veelheid aan partners in de stad samen. Samen met hen bieden wij ondersteuning en zorg en geven wij de transformatie van het sociaal domein verder vorm en inhoud.

Bij de totstandkoming van de vierde monitor sociaal domein zijn diverse stakeholders betrokken, vooral bij de uitvoering van kwalitatief onderzoek en duiding van onderzoeksgegevens.

Vervolgstappen

In combinatie met real-time gegevens over het gebruik van ondersteuning en zorg bespreken we de verschillende inzichten en aandachtspunten met diverse partners, als ook met uw raad.

We monitoren de maatregelen die zijn gericht op het versnellen van de transformatie, niet alleen op financiële effecten, maar ook wat zij vragen aan samenwerking in de keten, hoe zij bijdragen aan de integraliteit van ondersteuning en mogelijke preventieve en wat de ervaringen zijn van cliënten.

We intensiveren aan het eind van dit jaar met gesprekken met inwoners, formele en informele organisaties en professionals over de veranderingen in ondersteuning en zorg en wat deze betekenen. De resultaten worden betrokken bij de opstelling van een nieuw beleidskader Sociaal Domein, dat u halverwege 2020 tegemoet kunt zien.

Met vriendelijke groet,

Burgemeester en wethouders van Amersfoort,

de secretaris,

de burgemeester,

